

100 ЛЮБОПИТНИ НЕЩА ПАРИТЕ

**100 любопитни неща
ПАРИТЕ**

© Издателство „Фюм“, 2026
Превод Ирина Манушева

100 Things to know about MONEY

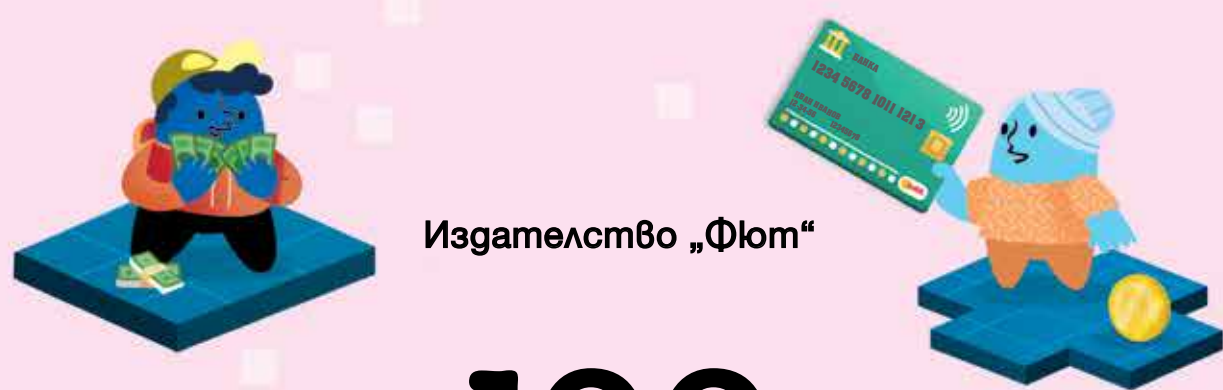
Copyright © 2022 Usborne Publishing Ltd.

Written by Alice James, Lan Cook, Micaela Tapsell & Victoria M. Williams

Illustrated by Federico Mariani, Anton Hallmann, Juliana Eigner & Tiffany Beucher

Designed by Jenny Offley, Lenka Jones, Lizzie Knott & Gabriel Liu

All rights reserved.

Издателство „Фюм“

100 ЛЮБОПИТНИ НЕЩА ПАРИТЕ

Текст

Алис Джеймс, Лан Кук,
Микаела Тапсел и Виктория М. Уилямс

Илюстрации

Федерико Мариани, Антон Холман,
Джулиана Айгнер, Тифани Бюш

Дизайн

Джени Офли, Ленка Джоунс,
Лизи Нот и Габриел Лу

1 Преди парите в брой и картите...

хората плащали с раковини и змиорки.

От хиляди години хората плащат, за да придобият неща, от които имат нужда. Най-простото обяснение за **парите** е, че те са всяко нещо, което може да се приеме като плащане.

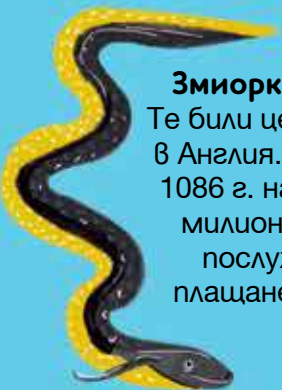
Нещата, използвани като пари в миналото, са били ценени, защото са били полезни, защото хората са ги намирали за привлекателни или защото са били рядкост. Ето няколко примера.

Полезност

Чай (Азия)

Чаят бил пресован в компактни блокчета, удобни за съхранение и пренос... и за ползване като пари.

Змиорки (Англия)

Те били ценена храна в Англия. Само през 1086 г. над половин милион змиорки послужили за плащане на наем.

Тази година наемът ще бъде 1000 змиорки, моля.

Чукала за мачкане на корени (Камерун)

Някои от тези железни пособия тежали 4 и повече килограма.

Ориз (Азия)

Някога в Корея оризът толкова се ценял, че данъците и заплатите се плащали с ориз.

Сол (в целия свят)

Солта се ценяла като подправка и консервант на храна. На някои места, като Етиопия, хората плащали с блокчета каменна сол.

Животински кожи (в целия свят)

Зърна черен пипер (Европа)

Първоначално тази подправка била доставяна в Европа от Южна Индия и била известна като „черно злато“, защото била много скъпа.

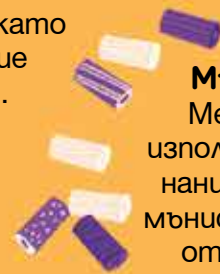
Привлекателност

Раковини от каури (Океания, Азия, Африка)
Малките и красиви черупки на тези морски охлювчета служели като пари в продължение на хиляди години.

Глигански бивни (Океания)
И до днес на остров Пентекост във Вануату се използва традиционната валута от идеално извити бивни на глигани.

Мъниста (САЩ)

Местните хора използвали като пари нанизани цилиндрични мъниста, изработени от черупките на миди, които наричали уампум.

Метални слитъци (Африка, Азия и Европа)

Това са късове от метал, като злато или сребро, отлети във форма, удобна за употреба.

Птичи пера (Централна Америка)

Какаови зърна (Централна Америка)

Зъби на делфини (Океания)

Днес по света се използват две основни форми на пари:

пари в брой (физически пари), те са във вид на монети и банкноти...

...и **електронни пари (е-пари)**, те нямат материални носители, съхраняват се във вид на записи в компютрите на банките и могат да се харчат с банкови карти или приложения на лични устройства.

През 2009 г. беше създаден трети вид пари, наречен **криптовалута**.

Тези пари са дигитални (виртуални) – съхраняват се и се използват само в интернет и не се контролират от банките.

2 Задействани с монети улични фенери...

можели да ви продадат и чаша горещо какао.

Днес автоматите за продажба са широко разпространени. Много от тях приемат всякакви плащания, връщат ресто и даже отговарят на въпроси за продаваните стоки. Но идеята за такива автомати не е нова.

По улиците на Лондон през 90-те години на XIX в. се появили високи газови фенери. Някои от тях, наречени „Фенерите на Плутон“, били комбинирани с автомати за продажба на топли напитки.

Слагаш монета в един от слотовете тук и получаваш топла напитка!

Сецу половин пени получаваш чаша кафе, чай, говежди бульон или горещо какао.

АВТОМАТИТЕ ЗА ПРОДАЖБА

Първият автомат, работещ с монети, е създаден от гревно-гръцкия математик и изобретател Херон Александрийски преди 2000 години. Машината продавала светена вода на поклонниците в храмовете.

През XIX в. с автомати били продавани вестници, пощенски марки и комплекти за писане на писма, включващи хартия и пликове.

Днес автоматите по света продават почти всичко – от храна и чадъри до книги и лекарства.

Въпреки че станали много популярни, тези улични фенери продавачи бързо били спрени от употреба, след като операторите открили в тях хиляди фалшиви монети от ламарина.

3 Лондонският маратон...

е най-голямото събитие за набиране на пари.

Първият Лондонски маратон се провел през 1981 г. Хиляди бегачи изпълнили улиците на Лондон, като много от тях по време на бягането информирали по различни начини за благотворителни каузи и агитирали за набиране на средства за тях.

Всяка година в деня на Лондонския маратон за благотворителност се събират около **60 милиона паунда**.

Това прави общо наг **1 милиард паунда**, откакто се провежда събитието.

42 KM
26.2 МИЛИ

За да привлекат вниманието на повече хора към своята кауза, много състезатели бягат със специални костюми и атрибути, илюстриращи каузата им.

Благодарение на тях и на много други оригинални идеи на Лондонския маратон се събират повече пари, отколкото на всички други големи маратони, взети заедно.

4 Литаси, лати и лири...

бяха заменени с еврото.

Повечето страни имат собствена **валута** – собствени парични единици. Но през 1999 г. много държави в Европа приеха нова обща валута – **евро**. Групата държави, приели еврото, се наричат **Евროзона**. От 2026 г. към тях се присъедини и България.

Националните валути, които попадат в тази машина, символизираща Евроразоната, губят своята роля на пари.

ВАЛУТИТЕ ПО СВЕТА

Към момента в света има повече от 180 различни валути.

Централните банки в много държави поддържат запаси (резерви) от най-стабилните чужди валути, които се използват най-често за разплащания между държавите и в международната търговия, например еврото и щатският долар. Такива валути се наричат **резервни валути** и са признати в целия свят.

5 Килограм плодове...

е първата покупка с евро.

Първата покупка с евро в света е направена на френския остров Реюнион, три секунди след полунощ на 1 януари 2002 г.

6 В създаването на банкноти...

участват и експерти по сигурността.

Банкнотите са парични знаци, изработени от специална хартия. При създаването на нови банкноти дизайнерите работят заедно с експерти по сигурността, за да бъде гарантирано, че парите лесно ще се разпознават и трудно ще се фалшифицират.

Ето някои от нещата, които те трябва да вземат предвид.

СТОЙНОСТ

На всяка банкнота трябва с цифри и думи да е означена нейната парична стойност, която определя покупателната ѝ способност. Отпечатаната парична стойност се нарича **номинална стойност** (или само **номинал**) на банкнотата.

При много валути, като например индонезийската рупия, банкнотите са с различен **РАЗМЕР** според номинала им.

10

БАНКА
„100 ЛЮБОПИТНИ
НЕЩА ЗА ПАРИТЕ“

НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО

КРАЛСКИЯТ
ДВОРЕЦ

При почти всички валути банкнотите от всеки номинал имат **РАЗЛИЧЕН ФОН**. Това помага за по-лесното им различаване.

ПОРТРЕТ

На банкнотите често се изобразяват значими личности от съответната държава, например известни писатели, изобретатели, учени, президенти или кралски особи.

НАЦИОНАЛЕН СИМВОЛ

На някои банкноти има изображение на нещо важно или характерно за страната, като например птици – на новозеландските долари, или прочути картини – на южнокорейските вонове.

7 Високотехнологично мастило...

помага за предотвратяване на фалшификации.

Съвременните банкноти се отпечатват с високотехнологично мастило, наречено оптично променливо мастило, без което е невъзможно печатането на успешни фалшиви банкноти.

Мастилото съдържа микроскопични метални люспици. Когато банкнотата се гледа под различен ъгъл, елементите, отпечатани с това мастило, преминават от един оттенък в друг, например от зелено към златно.

Един конкретен вид такова мастило се продава изключително на правителството на САЩ.

При различните валути се използват множество **ЗАЩИТНИ ЕЛЕМЕНТИ**, за да се предотврати фалшифицирането им. Някои от тях са изброени тук, но други се палят в тайна.

ВОДЕН ЗНАК

Полупрозрачен текст или изображение.

ХОЛОГРАМА

Почти 100 валути включват елементи с илюзорен 3D ефект – сякаш изображението „изплува“ над повърхността на банкнотата.

ОСИГУРИТЕЛНА НИШКА

Метална лента, вплетена в банкнотата.

UV ИЗОБРАЖЕНИЕ

Елемент от оформлението на банкнотата, отпечатан с мастило, което може да се види само под ултравиолетова светлина.

10

ТАЗИ БАНКНОТА Е НА СТОЙНОСТ ДЕСЕТ

8 Портмоне на земята...

е пари през вратата.

Сред народите по света са разпространени различни суеверия, поговорки и обичаи, свързани с парите.

Суеверие:
Нов портфейл се купува през пролетта.
Произход: Япония

Суеверие:
Портфейл на пода означава изхвърлени пари.
Произход: Китай

Суеверие:
Паяк в джоба ще го пази пълен с пари.
Произход:
Великобритания и
Карибските острови

Суеверие:
Птиче изпращане, паднало върху вас носи късмет.
Произход: Турция

Суеверие:
Не давайте пари назаем след залез-слънце.
Произход: Индия

Суеверие:
Не свирете с уста в дома си.
Произход: Русия и Източна Европа

На японски език „хару“ означава „пролет“, но също и „напълвам“ или „издувам“. Затова се вярва, че за да се пълни и издува портфейлът, трябва да бъде купен през пролетта.

Да оставиш чантата си на пода показва, че не се грижиш за парите си. Дръж я на нивото на кръста или по-високо, за да са в безопасност парите ти.

Ако малък паяк – често наричан „паричен паяк“, се спусне над вас, хванете го и го приберете в джоба си. Така никога няма да ви липсват пари.

Ако върху вас падне птиче изпращане, това е знак за предстоящи добри неща – след това много хора си купуват лотариен билет.

Даването на пари назаем след стъмване разстройва Лакшми – индуистката богиня на богатството и късмета. Ако постъпите така, може да сте сигурни, че никога повече няма да видите тези пари.

Злите духове разговарят помежду си чрез подсвирквания. Свиркането у дома ги подканва да влязат и да опустошат финансите ви.